

TÜRKİYE İSRAİL İLİŞKİLERİNİN EKONOMİ POLİTİK ANALİZİ

Haluk YERGİN

Hakkari Üniversitesi

Yrd.Doç.

halukyergin@gmail.com

Mehmet MERCAN

Hakkari Üniversitesi

Araştırma Görevlisi

mercan48@gmail.com

Abdullah EROL

Hakkari Üniversitesi

Yrd.Doç.

abdullaherol@hakkari.edu.tr

Özet

Çalışmada İsrail ile Türkiye arasındaki ilişkileri siyasi ve ekonomik yönleriyle ele almıştır. Geleneksel dış ticaret teorilerinin açıklayamadığı aynı (istatistiki mal grubunda yer alan) malların dönem içerisinde hem ihraç hem de ithal edilmesi olarak ifade edilen Endüstri-içi Ticaret (EİT), “yeni dış ticaret teorileri” kapsamında ele alınmış olup, günümüz dünya ticaretinde önemli bir yer işgal etmektedir. EİT oranlarının ölçülmesi amacıyla endeksler geliştirilmiş ve konu ile ilgili olarak uygulamalı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada Türkiye ve İsrail arasındaki EİT, “SITC Rev 3 Digit 1” düzeyinde incelenmiş ve ticaretin genel bir eğilimi çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada Grubel-Lloyd endeksi ve alternatif endeks kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri-içi Ticaret, İsrail, Türkiye, Sektörel Rekabet Gücü.

Alan Tanımı: Uluslararası İktisat

ANALYSIS OF THE ECONOMIC AND POLITIC OF TURKEY AND ISRAEL RELATIONS

Abstract

In the study, relations between Turkey and Israel were dealt in political and economic aspects. Intra-industry trade (IIT) that is defined as both the export and

import of same goods (partaking in statistical product class) within the period, and that traditional foreign trade theories can't explain was dealt within the scope of "new foreign trade theories" and it occupies an important place in today's world trade. In order to measure rates of IIT, indexes were developed and applied studies concerning the issue were done. In this study, IIT between Turkey and Israel was examined at the level of "SITC Rev.3 Digit 1" and an overall tendency of trade was tried to be found out. In the study, Grubel-Lloyd index and alternative index were used.

Key Words: Intra Industry Trade, Israel, Turkey, Sectorel Competitive Power.

JEL Code: F12,F14,F15

1.TÜRKİYE –İSRAİL SİYASİ İLİŞKİLER

Türkiye-İsrail ilişkileri, Türkiye'nin 1949'da İsrail'i kabul etmesi ile başlar. Türkiye-İsrail ilişkilerinde üç faktör çok etkili olmuştur.

1. Türkiye'nin özellikle 1947'lerden sonra ABD ve Avrupa'ya yanaşması,
2. Türkiye'nin, Osmanlı devletinin varisi olması ve halkının çoğunluğunun Müslüman olması,
3. Ulus, devlet konseptinin getirdiği dehlizler.

1.Türkiye, Marshall Planına (Kılıçbeyli, 2008) dahil edilmesi ve Truman doktrini (Gözen,2008,s.387) sonrasında ABD'den yardım almış ve sonrasında ABD'nin desteği ile 1952 yılında NATO'ya üye olmuştur. Böylece, II. Dünya Savaşı sonrası yaklaşıcağı sistemleri de belirlemiş ve buna göre dış politikasını şekillendirmeye başlamıştır. Bu çerçevede ABD ve Avrupa'nın İsrail'e bakış açıları Türkiye'nin de bu konudaki politikalarında etkili olmuştur. İsrail Devletinin uluslararası politik arenaya çıkışta, yeni bir devlet olmasına rağmen, güçlü bir görünüme sahipti. Bu görünüm, aslında Yahudilerin özellikle Amerika, Avrupa ve diğer kıtalarındaki güçlü ve etkili lobileri yaptığı faaliyetlerinin bir sonucuydu (Mearsheimer, Walt, 2009,s.137). İsrail, anti-semitist geçmişinden dolayı Avrupa'dan çok ABD'e daha yakın durmaktaydı. Bu açıdan ABD'de yaşayan Yahudilerin etkisiyle de, "İsrail, her ne kadar varoluşunu bir Avrupalı devlete borçlu olsa da varoluşunun devamlılığının ABD'li Yahudilerin gücünü kullanmaya bağlı olduğunun" bilincini taşıyordu. (Karabalut, 2008) İsrail'in, ABD ve Avrupa ülkeleri nezdinde ki bu yeri, Türkiye'nin de hassas dengeleri gözetici politika üretmesine yol açmıştır.

2.Türkiye her ne kadar Osmanlı Devletinin bir devamı olarak kurulmamış ise de tarihi tecrübeler ve ilişkiler, Türkiye halkının diğer Müslüman ülkelerin

halklarına yakın durmasını sağlamıştır. Bu da hükümetlerin politikasını hem iç hem de Ortadoğu halkları ekseninde popülist olacak şekilde etkilemiştir.

1967 Savaşı sonucunda İsrail'in Batışeria'yı ve Gazze'yi işgal etmesi, Filistinlileri tam anlamıyla İsrail egemenliğine sokması Türkiye'nin de özellikle kamuoyunun baskısı ile memnuniyetsizliğini gösteren bir konuma sokmuştur (Çağrı ve Kürkcüoğlu, 1980-2001:149). İsrail'in özellikle Filistin ile ilgili politikaları yüzünden 70'li yıllar boyunca Türkiye-İsrail ilişkilerinde oluşmuş olan soğukluk, İsrail'in, yerleşim bölgeleri oluşturmak üzere birçok yeri işgal etmesiyle, 80'li yıllarda da devam etmiştir. Çözüm olarak (Oran, 1980-2001,s.149)görülen Camp David anlaşması bekleneni vermemiş (Çakmak,2008,s.1096) ve sorun devam etmiştir.

Türkiye-İsrail ilişkileri uzun süre hassas denilebilecek bir kıvamda gitmeye devam etti. Davos Zirvesi ile beraber Türk-İsrail ilişkileri en kötü dönemini yaşamaya başladı. Aslında, 1991'de Türkiye-İsrail ilişkileri Büyükelçilik seviyesine çıkmış ve özellikle 1996'da imzalanan bir dizi anlaşma ile çeşitli konularda; ticaret, turizm ve özellikle askeri projelerde bir işbirliği yoluna gidilmişti. Bu bakımdan Davos Zirvesi ile birlikte ortaya çıkan "One Minute" politikası ilk olarak ortak askeri projeleri rafa kaldırmaya başladı. Erbakan ve Ecevit zamanında şekil almaya başlayan İsrail politikası, Erdoğan döneminde netleşmeye başladı. Türk dış politikasında, İsrail'in tutumu "Filistin Soykırımı" olarak görülmeye başlanmış bu önce Ecevit, daha sonra Erdoğan tarafından dillendirilmişti. Yahudi gazetelerinde bu tutum Türkiye'nin İsrail'i aşağılaması olarak algılanmıştır.(Keinan, 2009), Sonraki süreçte Türkiye Dışişleri Bakanlığı İsrail'i akliselime davet ederek, Türk Hava Kuvvetlerinin Anadolu Kartalı Tatbikatı'nın, katılımcı ülkelerle görüşülerek ertelendiği vurgulanmıştır. (Radikal 2009)

3.Hem İsrail'in hem de Türkiye'nin Ulus devlet konseptine sahip olması bu ilişkileri önemli şekilde etkilemiştir. Ulus devlet anlayışı gereği, şüpheli olması ve iç-dış tehdit algılaması, devletleri son derece hassas ve acımasız kılmaktadır. Bu devlet konseptinde "milli menfaatlerin" her şeyin üstünde olması Makyevelist bir tutum oluşturmaktadır. Bu nedenle de devletler iç ve dış tehdit olarak algıladıkları problemlere karşın popülist yaklaşımlar sergilemekte, sosyal yanılgılar oluşturmaktalar. Bu çerçevede bu çalışmada politik ve ekonomik ilişkilerin yansımalarının gerçeklik boyutu anlaşılmasına çalışılacaktır.

Davos Zirvesi sonrasında, Erdoğan'ın sarf ettiği "One Minute" Türkiye-İsrail ilişkilerini farklı bir mecraya doğru sürüklemiştir. Türkiye-İsrail arasında oluşmuş

mesafenin ekonomik yansıması çok önemlidir. Bu çerçevede bu çalışmada ekonomik boyutu üzerinde durulacaktır.

2. TÜRKİYE İSRAİL ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER VE EİT

Leontief paradoksu ile teorik alt yapısı oluşturulan ve teorik yaklaşımlardan sonra EİT ile ilgili olarak uygulamalı çalışmalar başlatılmış ve konu ile ilgili olarak endekslerde geliştirilmeye başlanmıştır. Balassa (1966) Lloyd ve Grubell (1975) Aquino (1978), Greenaway (1981;1983), Balassa (1986)'nın yapmış olduğu çalışmalar konu ile ilgili olarak geniş bir şekilde veritabanı oluştururken, Abd-El Rahman (1991) tarafından yapıldığı çalışma ile EİT'i yatay ve dikey EİT olarak farklılaştırma yoluna gitmiştir. "Aynı endüstri dalında eş zamanlı olarak ihracat ve ithalat değerleri arasında birim değer farkı olarak maksimum %15 lik bir fark olması durumunda geçerlidir ve yatay ve yatay çeşitlendirmeyi ifade etmektedir". Abd-El Rahman (1991). Halen, EİT ile ilgili olarak mamullerin istatistiki bir zorlamayla bir araya getirildiği Czarny (2003), uygun olmayan endüstrilerin bir araya gelmesi, toplulaştırma düzeylerinin farklılığı, ayrıca yatay ve dikey EİT diye ayrıştırılması konularında itirazlar olsa da günümüzde istatistiki bir grupta gerçeği altında çalışmalar devam etmektedir.

2.1 Ticaret Hacmi ve Ekonomik Bulgular

Tablo 2.1.1. Türkiye-İsrail Dış Ticaret Verileri (1.000 \$)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2000	650.142	505.482	144.660	1.155.624
2001	805.218	529.489	275.728	1.334.707
2002	861.434	544.467	316.967	1.405.900
2003	1.082.998	459.488	623.510	1.542.486
2004	1.315.292	714.143	601.150	2.029.435
2005	1.466.913	804.691	662.222	2.271.603
2006	1.529.158	782.149	747.009	2.311.308
2007	1.658.195	1.081.743	576.452	2.739.938
2008	1.935.215	1.447.919	487.296	3.383.133
2009	1.528.459	1.074.726	458.242	2.598.497
2010	2.083.986	1.359.624	724.362	3.443.610

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

Türkiye'nin İsrail ile yapmış olduğu dış ticarete ihraç kalemleri bakımından en önemlileri, kara ulaşım araçları, demir ve çelik ve elektrikli makina ve cihazlar oluşturmaktadır. İthal malları arasında ise en önemli kalemler, taş kömürü katranı ve ham petrolden ürünler, plastikler ve mamulleri, metal cevherleri, kırıntı döküntü hurdaları ile organik kimyasal ürünler gelmektedir.

Tablo 2.1.2.Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri Endüstri –İçi Ticaret ve Alternatif Endeks

	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT	MEİT
1992	30711337	669,634	30712	0,00	1,00	
1993	20499912	746	20501	0,00	1,00	-1,00
1994	51.225.872	1037571	52263	0,04	0,96	0,07
1995	27.377.643	3420865	30799	0,22	0,78	0,00
1996	31.275.361	4109379	35385	0,23	0,77	0,30
1997	30.677.489	1991045	32669	0,12	0,88	0,44
1998	41.601.564	3460063	45062	0,15	0,85	0,24
1999	43.137.495	4825767	47963	0,20	0,80	0,94
2000	41.235.055	4154771	45390	0,18	0,82	0,52
2001	51.950.019	3.422.959	55373	0,12	0,88	0,00
2002	46.448.082	4.434.831	50883	0,17	0,83	0,00
2003	66.774.086	6.955.544	73730	0,19	0,81	0,22
2004	83.772.974	5.667.288	89440	0,13	0,87	0,00
2005	76.674.453	8.094.510	84769	0,19	0,81	0,00
2006	76.415.804	7.948.500	84364	0,19	0,81	0,72
2007	88.808.347	8.166.113	96974	0,17	0,83	0,03
2008	110.667.981	12.153.674	122822	0,20	0,80	0,31
2009	110.345.990	12.907.084	123253	0,21	0,79	0,00
2010	137.681.216	12.288.101	149969	0,16	0,84	0,00
2011	144.276.862	12.454.435	156731	0,16	0,84	0,05

“0 Canlı Hayvan ve Gıda Maddeleri” başlığı altında bir araya getirilmiş mallar bakımından; tüm dönem boyunca Türkiye ticari üstünlüğü elinde bulundurmaktadır. EİT oranlarında önemli bir değişim olmamakla birlikte, ticaret hacmi istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. Bu grup mallar bakımından, iki ülke arasındaki siyasi gerginlik ticari atmosfere olumsuz bir şekilde yansımamıştır.

Tablo 2.1.3. Mineral Yakıtlar Yağlar ve Alkali Ürünler Endüstri-İçi Ticaret ve Alternatif Endeks

	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT	MEİT
1992	3862	12054486	12055	0,00	-1,00	
1993	150	29389972	29390	0,00	-1,00	-1,00
1994	80	17028258	17028	0,00	-1,00	0,00

1995	109	2350512	2351	0,00	-1,00	0,00
1996	7058841	1491155	8550	0,35	0,65	0,00
1997	3229297	6443368	9673	0,67	-0,33	0,00
1998	6085312	43057	6086	0,00	1,00	0,00
1999	9250.895	13590847	22842	0,81	-0,19	0,38
2000	15575655	37170198	52746	0,59	-0,41	0,42
2001	13695676	48857871	62554	0,44	-0,56	0,00
2002	14926021	75047375	89973	0,33	-0,67	0,09
2003	50826842	97485.716	148313	0,69	-0,31	0,77
2004	85698444	173790391	259489	0,66	-0,34	0,63
2005	160792704	189480056	350273	0,92	-0,08	0,35
2006	122875994	157161858	280038	0,88	-0,12	0,92
2007	26067071	177404559	203472	0,26	-0,74	0,00
2008	19435480	241111.827	260547	0,15	-0,85	0,00
2009	23501157	206957384	230459	0,20	-0,80	0,00
2010	34940567	367065323	402006	0,17	-0,83	0,13
2011	52943740	870509004	923453	0,11	-0,89	0,07

“3 Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler” başlığı altında bir araya getirilmiş mallar bakımından; Bu grup mallarda İsrail önemli ölçüde ticari üstünlüğü elinde bulundurmaktadır. Özellikle son yıllarda Türkiye’nin azalan ihracatı ve artan ithalatı İsrail lehine tek yönlü ticaret şekline dönüşmüştür.

Tablo 2.1.4 Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri Endüstri – içi ticaret ve alternatif endeks

	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT	MEİT
1992	6137129	49481525	55619	0,22	-0,78	
1993	4329164	49.233.255	53562	0,16	-0,84	-0,76
1994	6.317.976	57724392	64042	0,20	-0,80	0,38
1995	9.456.620	101026426	110483	0,17	-0,83	0,14
1996	13.684.964	90439092	104124	0,26	-0,74	0,00
1997	15.807.750	102046219	117854	0,27	-0,73	0,31
1998	20.811.248	141981129	162792	0,26	-0,74	0,22
1999	28.569.039	124636369	153205	0,37	-0,63	0,00

2000	30.261.320	162568428	192830	0,31	-0,69	0,09
2001	40.705.807	115.882.895	156589	0,52	-0,48	0,00
2002	44.254.348	134.188.421	178443	0,50	-0,50	0,32
2003	48.563.704	161.595.837	210160	0,46	-0,54	0,27
2004	59.875.483	234.513.326	294389	0,41	-0,59	0,27
2005	75.992.016	267.495.324	343487	0,44	-0,56	0,66
2006	87.829.153	232.253.662	320083	0,55	-0,45	0,00
2007	95.228.345	340.727.655	435956	0,44	-0,56	0,13
2008	110.057.371	522.156.230	632214	0,35	-0,65	0,15
2009	97.438.563	378.421.243	475860	0,41	-0,59	0,16
2010	113.730.155	426.907.494	540638	0,42	-0,58	0,50
2011	144.848.182	548.948.008	693796	0,42	-0,58	0,41

“5 Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri” başlığı altında bir araya getirilmiş mallar; sanayi grubuna dahil mallar olması bakımından önem taşımaktadır. Tüm dönem boyunca yüksek ticari hacim ve İsrail’in ticari üstünlüğü izlenmektedir. 2003 yılından sonraki dönem EİT oranlarında önemli bir değişim olmamakla beraber, ticaret hacminde istikrarlı bir artış görülmektedir.

Tablo 2.1.5. Başka sınıflara ayrılan işlenmiş mallar Endüstri –içi ticaret ve alternatif endeks

	X	M	X+M(Bin)	EİT	HM-EİT	MEİT
1992	40485497	4545139	45031	0,20	0,80	
1993	36883081	6037818	42921	0,28	0,72	-1,00
1994	80459934	4777076	85237	0,11	0,89	0,00
1995	160571934	8246225	168818	0,10	0,90	0,08
1996	150417007	11349510	161767	0,14	0,86	0,00
1997	274294885	14310438	288605	0,10	0,90	0,05
1998	307955341	22360510	330316	0,14	0,86	0,39
1999	348203173	22265219	370468	0,12	0,88	0,00
2000	342218354	36218137	378436	0,19	0,81	0,00
2001	369286675	29914372	399201	0,15	0,85	0,00
2002	405302862	42148305	447451	0,19	0,81	0,51
2003	484835687	53.862.165	538698	0,20	0,80	0,26
2004	603425703	73512748	676938	0,22	0,78	0,28
2005	659102988	89417523	748521	0,24	0,76	0,44

2006	654474.734	100030110	754505	0,27	0,73	0,00
2007	711.708.618	104759337	816468	0,26	0,74	0,15
2008	789.227.869	122581018	911809	0,27	0,73	0,37
2009	633.086.010	89846213	722932	0,25	0,75	0,35
2010	822.191.085	124777157	946968	0,26	0,74	0,31
2011	1006861468	142773409	1149635	0,25	0,75	0,18

“6 Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar”. Başlığı altında bir araya getirilmiş mallar bakımından; Türkiye’nin önemli ölçüde ticari üstünlüğü görülmektedir. Ticaret hacminde yüksek rakamlarla birlikte, ticaret Türkiye lehine tek yönlü bir şekilde işlemektedir. Tüm dönem süresince, yüksek ve istikrarlı bir şekilde artan ticaret hacmi olmakla birlikte EİT oranlarında önemli bir değişim görülmemiştir.

Tablo 2.1.6 Makinalar ve taşıt araçları Endüstri –içi ticaret ve alternatif endeks

	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT	MEİT
1992	3655348	7026043	10681	0,68	-0,32	
1993	8869973	12.444.892	21315	0,83	-0,17	-0,02
1994	16.080.095	12297653	28378	0,87	0,13	0,00
1995	15.112.230	19781447	34894	0,87	-0,13	0,00
1996	20.558.623	35595759	56154	0,73	-0,27	0,51
1997	25.555.747	34827729	60383	0,85	-0,15	0,00
1998	41.573.548	35895818	77469	0,93	0,07	0,13
1999	51.378.087	51624677	103003	1,00	0,00	0,77
2000	86.470.187	198507024	284977	0,61	-0,39	0,39
2001	163.120.134	295.081.030	458201	0,71	-0,29	0,88
2002	163.326.180	189.536.237	352862	0,93	-0,07	0,00
2003	230.738.475	77.383.492	308122	0,50	0,50	0,00
2004	277.448.403	110.039.520	387488	0,57	0,43	0,82
2005	288.920.938	97.945.057	386866	0,51	0,49	0,00
2006	348.865.210	116.335.527	465201	0,50	0,50	0,47
2007	455.563.876	132.453.654	600093	0,44	0,56	0,23
2008	468.493.668	131.599.275	600093	0,44	0,56	1,00
2009	359.350.860	110.151.157	469502	0,47	0,53	0,33
2010	635.435.569	165.110.512	800546	0,41	0,59	0,33
2011	648.350.205	201.437.910	849788	0,47	0,53	0,52

“7 Makineler ve taşıt araçları” başlığı altında bir araya getirilmiş mallar bakımından; tüm dönem boyunca yüksek ticaret hacmi dikkat çekmektedir. 1997 yılına kadar yüksek orandaki EİT ile birlikte ticari üstünlüğün İsrail’de olduğu izlenmiştir. Takip eden yıllarda Türkiye artan ticaret hacmine göre Türkiye’nin daha yüksek orandaki ihracatı, önce üstünlüğün Türkiye’ye geçmesine neden olmuştur. Takip eden yıllarda ise Türkiye’nin ihracat fazlası verdiği ve ticaretin tek yönlü ticaret şekline döndüğü görülmektedir.

Tablo 2.1.7-Çeşitli mamul eşya Endüstri-içi ticaret ve alternatif endeks

	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT	MEİT
1992	2639031	4746324	7385	0,71	-0,29	
1993	3105883	7.231.894	10338	0,60	-0,40	-0,68
1994	4.166.690	8655286	12822	0,65	-0,35	0,85
1995	5.986.245	7951906	13938	0,86	-0,14	0,00
1996	11.278.536	15912202	27191	0,83	-0,17	0,80
1997	18.900.842	14433271	33334	0,87	0,13	0,00
1998	28.550.069	16717904	45268	0,74	0,26	0,38
1999	73.929.608	32150209	106080	0,61	0,39	0,51
2000	112.361.742	22568632	134930	0,33	0,67	0,00
2001	142.708.704	15.163.387	157872	0,19	0,81	0,00
2002	162.134.198	39.460.714	201595	0,39	0,61	0,89
2003	172.259.051	15.332.202	187591	0,16	0,84	0,00
2004	172.623.117	21.185.785	193809	0,22	0,78	0,12
2005	181.518.424	36.252.106	217771	0,33	0,67	0,74
2006	193.442.890	64.002.954	257446	0,50	0,50	0,60
2007	227.219.623	195.897.494	423117	0,93	0,07	0,41
2008	267.703.393	211.614.163	479318	0,88	0,12	0,56
2009	235.557.137	152.066.852	387624	0,78	0,22	0,70
2010	258.028.924	73.712.944	331742	0,44	0,56	0,00
2011	286.830.630	70.318.339	357149	0,39	0,61	0,00

“8 Çeşitli mamul eşya” başlığı altında bir araya getirilmiş mallar bakımından; 1996 yılına kadar geçen sürede İsrail’in bu grup mallarda ihracat fazlası verdiği görülmektedir. Takip eden yıllarda ise artan dış ticaret hacmine göre Türkiye daha yüksek oranda ihracatını arttırdığı izlenmektedir. Son dönemde nispeten yüksek

oranda EİT kaydedilmekle beraber, Türkiye'nin bu grup mallar bakımından ticari üstünlüğe sahip olduğu kaydedilmiştir.

3. SONUÇLAR

Yapılan araştırma sonunda Türkiye-İsrail arasındaki politik sertleşmenin ekonomik durumla ilişkisi anlamlı bir farkın olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum, Türkiye-İsrail arasındaki politik sertleşmenin, ekonomik ticaret hacmine herhangi bir etkide göstermektedir.

Dış ticaret dengesi bakımından; Türkiye'nin tüm dönem boyunca dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir. Sektörler itibariyle incelendiğinde, “mineral yakıtlar yağlar ve alkali ürünler” ile “başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünlerinde” İsrail'in önemli oranda ticari üstünlüğü izlenmiştir. “Makine ve ulaştırma araçları” kapsamında ele alınan mamullerde; 2002 yılına kadar İsrail ticari üstünlüğü elinde bulundurmaktadır. 2002 yılından sonra artan ticaret hacmine nazaran Türkiye'nin daha yüksek orandaki artan ihracatı EİT oranlarında dönüşüme yol açmıştır. Aynı şekilde, “çeşitli mamul ve eşyalar” bölümünde ele alınmış mallarda da 1996 yılına kadar İsrail'in ticari üstünlüğü izlenmiştir. Türkiye, takip eden yıllarda bu grup mallarda da ticari üstünlüğü ele geçirmiştir. İki grup maldaki bu değişim, söz konusu malların sanayi mal grubuna ait olması bakımından önem arz etmektedir. Bu değişim ihracat alışkanlıklarının değişiminin bir sonucudur.

KAYNAKÇA

Abd el-Rahman Kemal, Firm's Competitive and National Comparative Advantage as Joint Determinants of Trade Composition, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol. 127-Issue 1,1991)

Aquino Antonio Intra Industry Trade Inter- Industry Trade Specialization as Concurrent Sources of International Trade in Manufactures, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol.114, Issue1,1978

Czarny Elzbieta, Intra-Industry Trade Do We Really Know What Is? Etsg.org/ETSG 2003/Papers/Czarny 2003

Çağrı Erhan-Ömer Kürkçüoğlu; “İsrail'in Bölgesel Eylemleri ve Türkiye”, *Türk Dış Politikası*, Editör: Baskın Oran, Cilt II: 1980-2001, s. 149Elif

Hatun Kılıçbeyli, “Marshall Planı”, *Türk Dış Politikası 1919-2008*, Platin Yayınları, Editör: Prof.Dr. Haydar Çakmak, 2008,

Herb Keinan, “Angerin the Great Mediator” , Jerusalem Post, 16 Ekim 2009.

“One Minute’in Ardından Anadolu Kartalı Gerilimi”, Radikal, 15/10/2009

“İsrail’in Bölgesel Eylemleri ve Türkiye”, Türk Dış Politikası, Editör: Baskın Oran, Cilt II: 1980-2001

John J. Mearsheimer, Stephen M.Walt; İsrail Lobisi ve Amerika Dış Politikası, Küre Yayınları, Tercüme:Hasan Kösebalan, İstanbul 2009 s.137

Karabulut, Bilal, Gazi Akademik Bakış , C. 1, Sayı 2, Yaz 2008, s. 2

Lloyd P.J., Herbert G.Grubel, Intra- Industry Trade: Theory and Measurement of International Trade in Differaentiated Products, Journal of Economic Literature, Vol.13. No:4, 1975, (p.1361, pp.1361-1362)

Ramazan Gözen, “Truman Doktrini”, Türk Dış Politikası 1919-2008, Platin Yayınları, Editör: Prof.Dr. Haydar Çakmak, 2008 s.387

Türk Dış Politikası 1919-2008, Platin Yayınları, Editör: Prof.Dr. Haydar Çakmak, 2008, s.1096